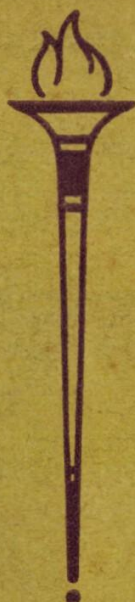

F. 223 P. 222

TARAS ŠEVČENKO:
JAN HUS
(KACÍŘ)

1 9 1 9

Nákladem ukrajinského vydavatelského
družstva "ČAS" Kyjev-Praha ::: Tiskem
fy Koppe-Bellmann, akc. spol., Smíchov.

F 323

TARAS ŠEVČENKO:
JVAN HUS
(JERETYK)

CENA K 2.50.

1 9 1 9

Nákladem ukrajinského vydavateľského
družstva »ČAS« Kyjev-Praha. • Tiskem fy
Koppe-Bellmann, akc. společnost, Smíchov.

OBSAH:

ÚVODEM — dr. Štěpán Smal Stočkyj - - - - -	Str. 5
Vysvětlivky ke čtení ukrajinského originálu - - - - -	„ 14
Poznámky překladatelovy - - - - -	„ 15
Ivan Hus (Jeretyk) — transkribovaný ukrajinský text	„ 18
Jan Hus (kacíř) překlad Fr. Tichého - - - - -	„ 19

Koslavě pětistoleitého výročí velkého mučedníka českého Jana Husa rádi i my Ukrajinci přinášíme, co máme nejlepšího.

Veleduch Ukrajiny Taras Ševčenko, jenž mluví ústy celého národa, věnoval památce tohoto slavného Čecha zvláštní vřelou báseň r. 1845; a že kacír Jan Hus nebyl mupouhou látkou básnickou, nýbrž něčím jiným, na to poukazuje kromě básně samé také i „Poslání slavnému P. J. Šafaříkovi“, s nímž se my i nyní v této slavnostní chvíli můžeme směle obrátiti na národ český jeho slovy:

Skrovný dárek přijmi vlídně,
věnčen slávy zlatem,
toto slovo neučené
o Čechovi svatém,
o Husovi, mučeníku
velké Čechů pýše!
Přijmi, otče! A já k Bohu
pomodlím se tiše,
aby Slované se stali
bratry oddanými,
syny slunce svaté pravdy,
kacíři tak ctnými,
jako kacír kostnický byl
ctný a svatý právě.
Mír a pokoj dají světu,
mír u věčné slávě!

Myslíme, že tím přispějeme ke zvelebení dějinné oslavy, jakož i velké ideji, které přinesl Jan Hus svůj život v obět, jíž také sloužil i Ševčenko, když poukážeme na okolnosti a poměry, za nichž povstala Ševčenkova báseň i na její význam, a pomůžeme k jejímu lepšímu porozumění.

Básně Ševčenkovy vyznačují se velmi silným lyrismem. V nich není nic řečeno nadarmo, všecko má svůj podklad v jakési reálné skutečnosti, již nad to v době panování hrozné reakce v Rusku za Mikuláše I. nebylo možno jasně vylíčiti. Současníci dobře rozuměli všemu, třeba i sebe nejmenším narážkám, my ovšem musíme se propracovávat hlubokým zkoumáním, abychom je vystihli a pochopili. Vyžadují se přesné vědomosti především tehdejšího života v Rusku a na Ukrajině, podrobné znalosti dějin doby Mikulášovy, velice důkladné vědomosti z dějin Ukrajiny a

znalosti všech těch filosofických, etických, sociálních, náboženských, politických, a také i estetických teorií, doktrin, směrnic, proudů a snah, jež uchvacovaly duši, vzrušovaly srdce, vzpružovaly rozum význačných současníků Ševčenkových v Rusku, a konečně důkladné znalosti jeho životopisu.*)

Nám západníkům, chceme-li celkově pochopiti tvůrčí mohutnost Ševčenkovy poesie, ještě jest třeba obzvláště uvědomiti si, co byla v Rusku a na Ukrajině robota, jež se tam jmenovala krepactví. Byl to největší vřed, nejukrutnější rána Ruska a Ukrajiny, bylo to „peklo na tomto světě“, jak říká Ševčenko, bylo to hluboké moře všelikého bezpráví, hniloby a zkázy, nemravnosti, zvěrstva a sveřeposti, divokého a ukrutného nadpráví silnějšího nad slabším, bylo to všeobecné otroctví, jehož my si nyní ani představit úplně nemůžeme. Mravní důsledky tohoto stavu, v němž až do r. 1861 možno bylo „prodávati nebo v karty prohrávati lidi — nikoliv Negry, nýbrž křtěné, ovšem prosté“, které Herzen případně pojmenoval „pokřtěným majetkem“, byly a jsou ještě i nyní hrozné. Neboť otroctví národa táhne za sebou otroctví i těch, kteří panují nad národem. Nejen u otroka, stejně i u jeho pána je duše otrocká. To též je kletba otroctví — hierarchie otroků nad otroky. U pánů pak, obzvláště na Ukrajině, vládla všeobecná národnostní a sociálně-mravní tma, scházelo všeliké porozumění pro potřeby kraje a národa, vidíme jen opičení po cizině, nedostatek každé samostatné, rozumné myšlenky a práce, přes to však bezmeznou domýšlivost a velkopanské samovelebitelství. Byl to stav, o kterém Ševčenko praví, že

j maloji dytyny
ja ne baču (nevidím) ščaslyvoji.
Vse plače, vse hnye!
I rad by ja schovaty ša,
ale de (kde), ne znaju.
Skriž (všude) ne pravda, de ne hlanu, (kam
skriž Hospoda lajuť! [nepohlédnu)

A na jiném místě praví:

Jak by rozkazat
pro jakohonebud' odnoho magnata
istoriju pravdu, to perelakat'
same-b peklo možno, a Danta staroho
polupankom našym možno zdyvuvat'!

(Kdybychom vyložili o jednom jakémkoliv velmoži pravdivou historii, tu by bylo možno samo peklo uděsiti, a Dante starého našim zemánkem možno udiviti).

*) Upozorňujeme zde na právě vyšlé dílko prof. Dr. Máchala: TARAS ŠEVČENKO ve sbírce „Poznejme Ukrajinu“ čís. 8, pojednávající zevrubně o životě a významu básníkově.

S druhé zase strany musíme pak míti před očima, že časy, v nichž Taras Ševčenko jako otrocké dítě přišel na svět boží, v nichž se Ševčenko rozvíjel a pracoval, byly hrůzostrašné. Už za cara Alexandra I. sesílilo se samoděržaví po nezdařeném tažení Napoleonově na Rusko (r. 1812) značně; avšak po potlačení povstání děkabristů r. 1825 opanoval Rusko, jak praví Hercen, „zpátečnický mor, jehož sveřepost, pitomost, nestoudnost a nelidskost nelze slovy vyjádřiti.“ Dostačí, řekneme-li, že nejsvětější hlava tehdejšího Ruska, Bělinský, nazývá vládu za cara Mikuláše I. „panováním smečky zlodějů a zbojníků.“*)

Musíme se diviti, že v této mravní kaluži, v níž brodili se tehdy v Rusku i na Ukrajině všichni, Ševčenko, syn mužika-otroka, stává se prorokem a hlasatelem nového opravdově mravního života, což nám zjevuje, jaké to velikánské mravní a kulturní síly a poklady skrývají se v duši ukrajinského lidu cařicí Kateřinou zotročeného.

Převážně mravní směr básní Ševčenkových tkví především ve zdravém mravním cítění selské duše. V duši od svého nejjemnějšího mládí týraného, nepravdělným školním učením nevzdělaného mladíka Ševčenska vynořují se téměř samy sebou jakoby docela srozumitelně všechny mravní a sociální otázky života, následkem obzvláštních okolností, v nichž živořila Ukrajina, živěji a prudčeji, než u ruských spisovatelů.

Líčí, rozbírá kriticky život na Ukrajině a všechny jeho poměry, vnořuje svůj jistý pitevný nůž v sociální rány co nehlouběji, navazuje k tomu všemu své nejbystřejší úvahy, dává možnost shlédnouti všchnu bídu tohoto života jakoby v zrcadle, vřelým, dosud neslýchaným slovem nutí, aby se lidé celou svou duší otřáslí nad obrazem svých vlastních hanebných činů, své vlastní černé duše.

Ony otázky vynořily se v duši Ševčenkově s největší silou hlavně za tří cest po Ukrajině v r. 1843—1845, jež přes hlučné a slavnostní vítání a přijímání u ukrajinských pánů udělaly naň co nejsmutnější dojem, což vidíme z dopisu Kucharenkovi z r. 1844, kdež praví: „Byl jsem loni na Ukrajině, byl jsem v Meziorském Spasu i na Chortici i všude byl jsem a vždy plakal jsem. Zdrancovali naši Ukrajinu katanské víry Němci a Moskalé. Tam čert má lidi. Němci zatracení nic více. Tam kromě pláče nic neuslyším.“

S největší radostí a nadšením jel na Ukrajinu, a tam se v těch lidech.

Ščo serce zbyraloš (chystalo se)
z nymy žyty, jich lubyty,

co nejvíce zklamal, což vidíme ze slov:

Kruhom mene, de ne hlanu (kam nepohlédnu),
ne lude, a (ale) zmiji!...

*) Ve veledíle Masarykově o Rusku nalezne kde kdo nejlepší vědecké poučení o těch věcech.

Mělt Ševčenko příležitost viděti zblízka všechno a nejsmutnější postřehy, nejhanebnější zkušenosti naplňovaly jeho duši hlubokým, až zoufalým zármutkem, čehož svědectvím ať je tato maloučká dumka, v které cítíme veškeru hlubokost náramného bolu, pláče, lkání a křiku zdrceného srdce básníkovy:

Čoho meňi ťažko? Čoho meňi nudno (teskno)?
Čoho serce plače, rydaje (lká), kryčyť
mov (jako) dyťa holodne? Serce moje trudne!
Čoho ty bažaješ? Ščo v tebe bolyť?
Čy pyty, čy jisty, čy spatoňky (spinkati) chočeš?
Zasny moje serce, na viky zasny
nevkryte, rozbyte! A lud navisnyj (posedlý)
nechaj skažeňije (zuří)... Zakryj serce oči!

To není byronovský světobol a slova „a lid posedlý (= pánové, šlechta) nechať zuří“ nejsou žádný výmysl nebo domněnka, nýbrž tuze reelní skutečnost, a z této dumky prýští bezprostřední upřímnost cítění, takže i nás dojíká týž bol, pro nějž pláče, lká a křičí srdce Ševčenkovo, a dojem, vyvolaný tímto obrazem, jeho nástinem a výrazem, jest mohutný.

Žhoucí láska Ševčenkova k člověku vůbec a obzvláště k Ukrajině nedovoluje mu však, oddávati se zoufalství, pessimismu a nutí jej k činu. Veškeru sílu duše vynakládá na to, aby probudiv svědomí svých rodáků, vytáhnuv je z mravní kaluže, donutil je cítiti bol a útrapy lidské, plakati, milovati a také nenáviděti, a konečně i jednati. A že laskavá a čilá jeho slova, jak se přesvědčil, byla přijímána jen jako krásná slova, jež velice jemně laskala ducha, byla pro něj ušlechtilou zábavou, ovšem jen zábavou nebo rozmarem vyhýčkané a rozčílené duše, jež sama neví, co si nudou má počíti, — tak hleděli tehdy v Rusku na úkol poesie a básníka — počíná Ševčenko, považující básníka za proroka národa, jenž lid učí a vede, skládati „žalmy surové (t. j. trpké) o zločinech lidí“, jeden nelitostnější než druhý.

Tak povstává pořadí jeho nejvýznamnějších básní: Čyhyryn, Sen, Kavkaz, Veliká jáma, Jan Hus, Nevolník, Poslání, Chladná rokle, Subotiv, Rozrytá mohyla, Za dumou дума, Žalmy Davidovy a j., v nichž dotýká se nejoblávějších ran sociálních a politických na Ukrajině, čímž jeho poesie stává se politickou a zastupuje tribunu sněmovní.

Tento vývoj je docela přirozený. Kdo se zabývá mravními otázkami a zásadami, jedná i o záležitostech lidské společnosti, a to nejen jednotlivců, nýbrž o záležitostech vytvořených společností pro společnost, důležitých pro všechny lidi, tedy jedná už ve věcech politiky.

Ve svých „trpkých žalmech“ stává se Ševčenko žalobcem nejen všelijakých carů, ukřižovatelů národů, katů, ukrutníků, vydřiduchů, „lidojedů“, nelidů, křivditelů, nýbrž i odrodilců, stavě je na pranýř.

Ve světové literatuře neznáme druhého básníka nebo spisovatele, jenž by našel ostřejších slov, vyjádřených s upřímnějším citěním, proti potlačovatelům mravních pravd a národů.

Rozbíraje hoře a útrapy Ukrajiny, spatřuje jejich příčinu i v soustavě veřejného a státního života, v samoděržaví, robotě, ve zfalšovaném náboženství erárního ruského pravoslaví a vůbec v potlačování pravdy a svobody. Nejen ve svých spisech, ale také i ve svém životě jeví se nám Ševčenko nejupřímnějším demokratem republikánem, naskrz náboženským volnověrcem, nejušlechtlejším altruistou, průkopníkem nového, svobodného života „bez carů a katů, bez pánů a otroků,“ nové úplné sociální spravedlnosti na obrozené zemi, jsa tak hlasatelem bojů za nový život a vítězství pravdy. Významná pro nynější dobu jsou jeho slova:

Koly

my diždemo ša (dočkáme se) Wašingtona
z novym i pravednym zakonom?
A diždemoš taky kolyš (kdysi)!

Téměř vštecky předvídá Wilsona!

Byť i neměl Ševčenko pravidelného školního vzdělání, nebyl však přece nevzdělaný, jak si to možná někdo neprávem představuje. Pomocí významného spisovatele Hrebinky a j. nabyt vysokého stupně vzdělanosti, takže ve světových otázkách etiky, politiky, náboženství, filosofie, v otázkách o zásadách nového života, nového řádu, jež zajímaly v tehdejších časech všechny nejvýznamnější lidi Ruska a celého světa, byl dobře orientován. Toto všechno bylo mu dobře známo z neobyčejně živé ústní a písemné diskuse, znal také Bělinského a Hercena, znal i „západníky“, jejich učení a také i slavjanofily i jejich doktriny. Nejvýznamnějším však jest, že Ševčenko dovedl si udržet uprostřed těch různých proudů a směrů samostatnost svého mínění, nešel slepě za „současnými ohni,“ nenesl „z cizího pole velkých slov velkou sílu,“ nýbrž uměl to všechno ve výhni své vlastní duše přetaviti ve svůj ukrajinský názor světový.

I ve věcech slovanských nikdo ze slovanských básníků necítil tak upřímně a demokraticky a bratrsky jako Ševčenko. Už ve své velké historické básni „Hajdamáci“ (r. 1841), v níž líčí nelidský boj Ukrajinců s Poláky, t. zv. kolištinu umaňskou (r. 1768), vyslovuje bol svého citlivého srdce nad tím, že slovaňští bratři opili se krví, těmito slovy:

Ottake to bulo lycho (zlo)
po vsij Ukrajině!
Hirše (horší) pekla! . . . A za viščo (proč)?
Za ščo lude hynuť?
Toho-ž baťka taki-ž dity —
žyty b ta bratať ša, (by měli a bratřiti se)!

Ni! Ne vmily (neuměli), ne хотily,
 treba rozjednať ša (znesvářit se).
 Treba krovy (krve), brata krovy,
 bo zazdro (závistivě), ščo v brata
 je v komori i na dvori,
 i veselo v chati.
 „Ubjem brata! Spalym chatu!“ —
 Skazaly, i staloš.
 Vse b zdajeť ša. — Ni! Na karu (pomstu)
 syroty ostalyš.
 V slozach rosly taj vyrosly.
 Zamučeni ruky
 rozvjazalyš, i krov za krov,
 i muky za muky!
 Bolyť serce, jak zhadaješ (vzpomeneš):
 Starych Slavjan dity
 vpylyš krovju! A chto vynen?
 — Kšondzy (kněží), jezuity!

Lituje prolité krve a tesklivě praví v předmluvě k Hajdamákům: „Sláva Bohu, že to minulo. A nad to když vzpomeneš, že jsme jedné matky děti, že jsme všichni Slované. Srdce bolí a vypravovat to třeba: nechť vidí synové a vnuci, že otcové jejich pochybili, nechť znovu se bratří se svými nepřátely, nechť žitem - pšenicí jak zlatem pokryta bez hranic zůstane na věky od moře do moře země slovanská.“

Tutéž myšlenku rozvádí i v dumce „Lachům“ a vyjadřuje přání bratrského soužití na základě lásky k bližnímu těmito slovy:

Podaj že (nuž podej) ruku kozakovi,
 i serce čysteje podaj!
 I znovu imenem Chrystovym
 vozobnovym (zase obnovíme) naš tychyj raj!

Kdo dobře zná dějinné několikastaleté styky polsko-ukrajinské, musí se obdivovati spanilomyslnosti Ševčenkově vůči Polákům. Nikdo nepostřehne ani sledu jakési nenávisti proti nim.

Poměru k Rusku věnováno jest právě uvedené pořadí básní a také mnoho jiných. Že Ševčenko staví se k Rusku odmítavě, to je po tom, co jsme už řekli, samozřejmé. Pro Ukrajinu vidí jen jeden východ, aby se ten chrám Bohdanův v Subotově, v němž se modlil Chmelnyckyj (před perejaslavskou smlouvou), „aby Moskal s kozákem dělili se v dobrém i zlém,“ zhroutil a na troskách této smlouvy povstala svobodná Ukrajina. Nejdůležitější však je Ševčenkovo stanovisko k Rusku vylíčeno v básních: Rozrytá mohyla, Subotiv, Nevolník, Sen, Kavkaz, Velika jama, a také i Jan Hus. Přes to však jeho naskrz slovanské cítění je mu i v tom směru pravým vodítkem. Bylť Ševčenko r. 1846 jedním ze zakladatelů „Kyrillometodějského bratr-

ství“ v Kyjevě, jež za hlavní svůj úkol prohlásilo duševní a politické sjednocení Slovanů, ovšem na základě čistě federativním, takže by každý národ, Ukrajinci, Rusové, Bělorusové, Poláci, Češi se Slováky, Lužičané, Srbové s Chorvaty a Bulhaři měli svou samostatnou vládu, svůj jazyk, svou literaturu i své společné zřízení. Ze zástupců všech těchto národů měl se utvořit „společný slovanský sněm“. Při tom zároveň pak naprostá rovnoprávnost i vyznání náboženských, zrušení všech možných stavovských privilegií a také „vykořenění otroctví a všelijakého ponižování nižších vrstev“, všeobecná osvěta národní, všeobecné právo volební, volba úředníků a p. Ale Mikuláš vyhověl těm všeslovanským velkým ideám básníkovým tak, že odsoudil Ševčenka za to i „za verše v malorossijském jazyku velmi pobuřujícího obsahu“ do vyhnanství a ke službě jako prostého vojáka v trestní setnině, při čemž sám vlastní rukou zostřil rozsudek zákazem psátí a malovati. Toutéž carskou konfirmací byla zároveň zakázána všechna tehdejší literatura ukrajinská nejen nová, ale i ta dříve tištěná a censurou dovolená. Ani tomu se nedivíme. Vždyť Mikuláš byl přirozeným ukřižovatelem a katem národů. Ale ani Bělinský nedovedl postavit se vůči ukrajinské literatuře na lidské stanovisko a vyřkl o ní ve svém aristokratismu takové divoké mínění: „krásná to literatura, jež dýše jen sprostotou sedláckého jazyka a neohrabaností sedláckého umu“. A pak jakési nábožensko-filosofické slavjanofilství ruské, jež se potom přetvořilo ve zpátečnický a nacionalistický panrusismus! Jaké jest toto ideově ubohé u srovnání s programem Kyrillometodějského bratrství a se vznešenou myšlenkou Ševčenkovou! „Křičí o bratrství a rozsápu jeden druhého jako psi; křičí o jediné literatuře slovanské, a nechtějí ani pohlédnout, co se děje u Slovanů. Zdali přečtli alespoň jednu knížku polskou, českou, srbskou nebo třebaš i naši? Neboť i my přece, chvála Bohu, nejsme Němci. Nic nepřečtli!“ — S těmito slovy obrací se Ševčenko ve své předmluvě k druhému vydání „Kobzarja“ (z r. 1847) na ruské slavjanofily.

I v básni Jan Hus, zejména zase v Poslání Šafaříkovi, sepsané r. 1845, t. j. před založením Kyrillometodějského bratrství, cítíme velké jeho nadšení pro slovanskou myšlenku; rád vítá tu chvíli, když „bratr s bratrem objali se a již promlouvají slova lásky tiché, lásky až na věky věků.“ Při té pak příležitosti dal Ševčenko odpověď Puškinovi. Když aristokrat Puškin si přeje, aby řeky slovanské splynuly v ruském moři — to bylo ba i dosud je panovačné stanovisko Rusů, demokrat Ševčenko žádá si naopak, aby se to stalo jen v jednom slovanském moři.

Uvedli jsme báseň Jan Hus mezi těmi, v nichž Ševčenko, oslavuje svatého mučedníka českého a jeho ctné kacířství; přece však má jen nesnesitelný stav a hrozné poměry v Rusku stále před očima. Kacíř Jan Hus zamlouval se mu pak jako básnická látka hlavně z té příčiny, že v něm mohl nejskvěleji představití obraz

milovníka pravdy, odhodlaného „za pravdu státi, za pravdu zhy-
nouti,“ apoštola lásky, pravdy a vědy, strhujícího pouta černé
tmy s rozumu a slepotu s duševních očí a neohroženě rozptylují-
cího bludy, šířené nepřátely svobody ducha a pravdy, jakýchž
to lidí tak nutně bylo třeba v Rusku básníkovi soudobém. Totéž
je vůdčí myšlenka básně Jan Hus. Za takové kacířství oslavuje
básník Jana Husa jako velkého, svatého, slavného mučedníka.

Když pak básník říká „kol kolem lež a otročení, zmučený
národ mlčí tich... lupiči a lidojedi pravdu pobořili... lidé sté-
nají tu v poutech... u zloděje už zloděj krade a nad to v ko-
stele“... i když volá: „Ó prozři lide! Nastal den! Ó vstaňte, Češi,
svrzte přelud, vztáhněte ruce, buďte muži, a ne snad.... propo-
směch! Ti zbojci... vše vzali, a vše zničili“... tu kde kdo ví,
že to se vztahuje ne tak k době Husově, nýbrž na Rusko Mikulá-
šovo a Ukrajinu. Abychom však ani na chvíli nepochybovali
o tom, tu ukazuje Ševčenko přímo prstem na Rusko, navázav
ku slovům „vše vzali a vše zničili“ slova „jak na Moskevsku
Tatařini“. I tak každý tomu na Ukrajině vždy rozuměl i rozumí,
že pouštěje své ostré střely na vykrmeného mnicha na prestolu
apoštolském a na celou soustavu církve katolické, míní Ševčenko
lidojeda cara a církev pravoslavnou, míní vůbec všechno to
zlo, jaké se dělo tehdy v Rusku hlavně vůči Ukrajině. Jen tak
musíme čísti Ševčenkovy básně, tehdy se nám všelicos stane jas-
ným a pochopíme velké umění básníkovo ve výběru látky a dané
jí formě, i veškeru sílu jeho řeči a upřímnost cítění, jimiž dociluje mo-
hutného dojmu.

Ještě lépe porozumíme Ševčenkově básni Jan Hus, když
poukážeme na bezprostřední původ jejího vzniku v duši básní-
kově. Ševčenko připravoval vydání „Živopisné Ukrajiny“, jež
měla obsahovati krajomalby Ukrajiny, svou přirozenou krásou
významné, obrazy z nynějšího života lidu ukrajinského a také
obrazy míst nebo chvílí důležitých v dějinách Ukrajiny.
Totéž měl na zřeteli, ubíraje se na cesty do Ukrajiny r. 1843. Za
tím účelem navštívil svého přítele prof. Boďaňského v Moskvě,
aby s ním pojednal především o obrazech z dějin Ukrajiny, k nimž
Boďaňskij měl dáti písemná vysvětlení. Docela jistě byl Šev-
čenko v únoru r. 1844 zase v Moskvě u Boďaňského. Při této pří-
ležitosti, to je více než jisté, hovořili oba přátelé také i o nejvý-
znamnějším toho právě času díle slovanské vědy, o slavném Slo-
vanském národopise Šafaříkově, jenž vyšel r. 1842 v Praze.
Neboť Boďaňský, jenž už dříve přeložil Šafaříkovy Slovanské
starožitnosti do ruštiny, přeložil také i nové Šafaříkovo dílo, takže
ruský překlad vyšel v tisku už r. 1843. Úvodem k překladu praví
Boďaňskij: „neslýchaný účinek, jenž působil nejhlubší, blaho-
dějný, životodárný dojem na své čtenáře a z části i nečtenáře —
toť mapa! Zde octli se Slované poprvé v jedné viditelné ro-
dině, jako děti jedné matky, seznali hřímavě „ke slyšení
všem,“ že jsme všichni:

Kość z kości ojców naszych rod jeden skladamy,
I jednym wszędzie duchem oddychamy.“

Z nadšeného Poslání Šafaříkovi cítíme ohlas slov tohoto úvodu a těchto nadšených rozhovorů obou přátel o slovanských věcech, zejména o velkých průkopnících českých slovanské myšlenky. Vždyť v Poslání k rodákům, sepsaném tohož 1845 r. vzpomíná Ševčenko kromě Šafaříka také Kollára i Hanku, což jistě souvisí s těmito rozhovory. Že Bodaňskij to byl, s nímž Ševčenko zabýval se slovanskými poměry, máme ještě svědectví denníku Ševčenkova. Dne 18. března 1858 zaznamenal v něm Ševčenko: „Večer byl jsem u O. M. Bodaňského. Nahovořili jsme se dosti o Slovanech vůbec a o rodácích zvláště.“

Upřímné nadšení pro bratrskou vzájemnost a lásku slovan-skou, jež vřele prýští z obou těch básní, nechť i nyní působí tvořivě a naplňuje duše Slovanů velkými ideály — ohněm lásky a láskou pravdy!

V PRAZE, dne 21. června 1919.

Dr. Štěpán Smal Stočkyj.

VYSVĚTLIVKY KE ČTENÍ UKRAJINSKÉHO ORIGINÁLU.

Kromě českého překladu básně Ševčenkovy, v němž dr. Fr. Tichý básnicky vystihl krásně původní myšlenku básníkovu, považovali jsme za vhodné přepsati původní text ukrajinský latinkou. Ať řeč slovanská působí bezprostředně na slovanské bratry, ať se bratři Češi přesvědčí, jak blízká je jim řeč ukrajinská. Poměrně malé rozdíly v řeči zčeštili jsme v závorkách. Pro čtenáře ukrajinského textu vysvětlením budíž, že původní slovanské *i* stalo se v ukrajinském jazyku tvrdým *y*, na př. *bíti* = ukr. *byty*. Toto *y* Češi nejlépe vysloví jako *y* v hanáckém nářečí. Písmena *ś, ć, ź* čtou se jako polské a běloruské měkké *ś, ć, ź*; tyto hlásky jsou předopatrové (palatální) jako české *j, d, l, ň*, a různí se od *š, č, ž* tím, že vyslovují se koncem jazyka na patru, kdežto *š, č, ž* člení se plochou předního jazyka na předním patru. Musíme však upozorniti, že nedocílili jsme správné výslovnosti ukrajinské v některých případech, a to: předně v ukrajinském jazyku je možné *ti, di, ni, li, si, zi, ci* tvrdé (jako jihoslovanské) a také i měkké jako české (*ti, di, ni* kromě *li, si, ci, zi*). Toho rozdílu nemohli jsme vystihnouti, aniž bychom tvrdé *ti, di, ni, li* nepoznamenali jaksi jinak. Na př. *li* v *zli* (nom. pl.), *apostoliv, ni* v *davnim, volnim, temniji, nič, ti* v *tiji, prosti, di* v *tverdiji, hordij* a *p.* je tvrdé a liší se přesně od měkkého *li* v *tlije, orlim, školi, ni* v *Nimota, meni, ti* v *rozpuťti, šviti, di* v *dity, pravdi* a *pod*. Když běží více o jazykové porozumění než o správnou výslovnost, dostačí na tuto nedůslednost jen upozorniti. 2. Ukr. *av, ev, yv, iv, ov, uv* před souhláskami nebo na konci slov vyslovují se jako dvouhlásky *au, eu, yv, iu, ou, uu* na př. jako české *ou* (dříve *au*); na př. *pravda* (*prauda*), *stav*, *slavnoho*, *pozavčora*, *okuvav, javna, konklav* . . .; *krov* (= *krou*), *movčyt', povne, pišov, mov* . . .; *zašvityv* (= *zašvityu*), *zakryv* . . .; *prozriv* (= *prozriu*), *zviv* . . . — Tato výslovnost je ostatně Čechům známa z chodského a východočeského nářečí. 3. Nepoznamenali jsme přízvuku, který ljest v ukrajinštině pohyblivý obdobně jako v ruštině nebo srbštině. Básně mají beztak svůj vlastní rytmičtý přízvuk, takže mohli jsme to opominouti. Báseň Jan Hus je napsána v rytmu kolomyjkovém a koladkovém.

Dr. Sm. St.

POZNÁMKY PŘEKLADATELOVY.

Předlohou překladu bylo třetí vydání Spisů Tarasa Ševčenka (Tvory Tarasa Ševčenka), jež pořídil Jul. Romančuk nákladem spolku „Prosvita“ ve Lvově r. 1912.

Vydavatel uvádí na str. 531: „V textu, hlavně v I. a II. části, jsou četné mezery. S historického hlediska jsou v básni nesprávnosti; na př. Hus nebyl mnichem, jak by se mohlo zdát podle poslední sloky I. části; neroztrhal papežské buly, spálili ji jeho straníci; v Kostnici nebyli všichni tři tehdejší papežové, toliko Jan XXIII, a t. d.“

Podle mého soudu jsou prvé dvě výtky Romančukovy neoprávněny. Poslední sloka I. části nikterak neukazuje Husa jako mnicha; Romančuka svedl k tomuto názoru pravděpodobně první verš této sloky, jenž mluví o cele (Tak v keliji svojij pravdyvyj Ivan Hus dumav . . .); proč by však nemohl básník nazvatí příbytek kněze Jana Husa celou? Scéna II. části, v níž Hus v hlubokém rozhořčení trhá papežovu bulu, je plna hluboké pravdy vnitřní — existuje přece pravda umělecká vedle pravdy vědecké. Historické pravdě však scéna Ševčenkova nijak neodporuje: Vždyť zcela dobře mohla býti potom bula Husem roztrhaná od jeho straníků spálena! Ševčenkova báseň ponechává úplnou volnost tomuto výkladu.

Z četných poznámek Romančukových budou českého čtenáře zajímati tyto: Část I, v. 3—4: Míněn zhýřilý Jan XXIII, který udílel odpustky za úplatu. S ním však současně žili ještě dva papežové: Benedikt XIII (sídlem v Avignoně) a Řehoř XII. — V. 23—24: Tiára je papežova trojnásobná koruna; Hus vystoupil proti přílišné světské moci papežské. — V. 25—26: Král český Zikmund měl Husa k smíru s církví, ale Hus nechtěl v ničem ustoupiti, odhodlán za přesvědčení vytrpěti smrt. — Část II, v. 1—16: Toto místo papežské buly podle pojetí Ševčenkova.*) — Část III, v. 18: zakejhaly husy = husité. — V. 43: lidstva síla — sešlo se tehdy do Kostnice na 50.000 lidí. — V předposl.: Auto da Fé = actus fidei, tak nazváno ve Španělich a Portugalsku vykonání trestu na kacířích (upálení), prisouzeného inkvisicí. — Část VI, v. 3—5: O smrti Husově šířily se různé legendy. Viz: Orel — Luther.

Z textových variantů, jež Romančuk sděluje, nejzajímavější pro českého čtenáře je vložka, kterou uvádí (před poslední slokou II. části) vydání dr. Iv. Franka:

Ó Hospodine, pomiluj,
a spasiž nás, ty svatá sílo!
Zlom jazyk můj, nechť zničí se,
tak rány světa zcelí se!
Nechť netriumfuje duch zlý
jak nad tvou velkou slávou věčnou,
tak nad námi, jsmeť prostý lid!“

* * *

„Poslání slavnému P. J. Šafaříkovi“ má náš zájem několikanásobný. Toto Poslání je již samo o sobě básní krásnou, naplněnou ohněm lásky a vnitřního přesvědčení. Náš Pavel Josef Šafařík byl v době, kdy Ševčenko básnil svého Husa, právě na vrcholu slávy, byl uznanou autoritou evropskou. Proslavily ho jeho „Starožitnosti slovanské“, jež vyšly v letech 1836—37. Téměř současně vycházel ruský překlad Bod'anského, r. 1843—44 vyšel

*) Je to sarkastická persifláž tehdejšího svatokupectví: Bula, vystavená nevěstce. Pozn. překl.

německý překlad Mosiga z Aehrenfelsu, r. 1844 polský překlad Baňkowského. Nejslavnější akademie evropské (Petrohrad, Moskva, Oděsa, Berlín, Mnichov) i zámořské (Washington) zvolily Šafaříka svým členem. Zvláště však malé, probouzející se národy slovanské, k nimž patřil i nikterak malý, ale neprobudilý národ ukrajinský, národ Ševčenkův, uvítaly Šafaříkovo veledílo nadšeně a vděčně.

Jedinečným výrazem tohoto slovanského vděku je právě „Poslání“ Ševčenkovo. Pěknou antithescu osvětluje tu básník buditelský smysl díla Šafaříkova; slovanský rod úpěl v jařmu a tmě; dokud velký buditel jako Ezechiel nestanul neochvějně jak skála v evropské kultuře. Vroucími slovy ukazuje na závěr básník, proč „Husa“ spojuje se jménem Šafaříkovým: Touží, aby Slované, Šafaříkem probuzení, byli milovníky pravdy, aby se stali „kacíři tak ctnými“ jako Hus. Slovanstvo, vzbuzené v duchu a v pravdě, přinese lidstvu dar nejuzácnější — věčný mír!

* * *

Překlad můj, který loni vyšel v V. (I.) ročníku „Kalicha“ a nákladem „Kalicha“ také knižně s úvodem a poznámkami, byl pro toto vydání úplně přepracován podle kritického textu slovního znalce Ševčenkova dra Štěpána Smala - Stockého, někdejšího profesora ukrajinského jazyka a literatury na universitě v Černovicích, nyní akademika kyjevského. Toto vydání jest jeho myšlenkou a zásluhou. Panu prof. Smalu-Stockému, který právě mešká v Praze jako člen ukrajinské mise diplomatické, jsem velmi zavázán za přečetná vzácná upozornění, směřující k zdokonalení tohoto překladu husitské básně největšího básníka ukrajinského. Kéž toto vydání, o něž tak obětavě se zasloužil učený krajan Ševčenkův, přispěje měrou nejhojnější k rozkvětu vzájemnosti česko-ukrajinské, tak žádoucí pro obě mladé a nadějně republiky slovanské. To by bylo také zajisté tomuto vzácnému příteli našeho národa odměnou nejradostnější!

* * *

V českém písemnictví bylo o T. Ševčenkovi psáno hojně. Nejobsírnější statí je pěkný článek Jana Hudce ve Zlaté Praze 1884, str. 527 a d. Fr. Kvapil v knize „Ženy a milenky slovanských básníků“ statí „Princezna Repninova“ (str. 119 až 134) osvětlil ostře některé temné rysy básníkovy života. Jan Máchal ve Slovanském přehledě 1914 (str. 291—305) a ve „Slovanstvu“ posoudil básnické dílo Ševčenkovo v celku. Nová Máchalova monografie vyšla právě knižně ve sbírce „Poznejme Ukrajinu“. Ze starších prací nad jiné vyniká článek Františka Provazníka v Riegrově Slovníku, velmi pronikavý. R. Pervolf psal o Ševčenkovi v Obrazech života 1860, 304, Dunder v Osvětě 1872, Vymazal v I. sv. „Slovanské poezije“, kde na str. 243—247 podány jsou tři ukázky básní. V slovenských „Prúdech“ psal o Ševčenkovi Neresnický (roč. II., 1911, s. 333—336). O národním významu básníkově spolehlivě poučí článek Rud. Brože „Probuzení maloruského národa“ (Slovanský přehled roč. VI., 1914, str. 215—217 a j.). Ottův Slovník informuje o Ševčenkovi velmi kuse; o básni „Jan Hus“, kterou vyzdvihuje každá sebemenší domácí monografie, autor článku se vůbec nezmiňuje. — Pisatel těchto řádek napsal o Ševčenkovi a jeho básni článek jako úvod ke knižnímu vydání svého překladu (1918), již zmíněnému.

F. T.

IVAN HUS
(RETIRO)

JVAN HUS.

⟨JERETYK.⟩

ROSLANIE ZLAVNOMU
P. J. ŠABARŤKOVĚ

JAN HUS.

⟨KACÍŘ.⟩

POSLANIJE SLAVNOMU P. J. ŠAFARYKOVI.

Zapalyly u sušida
novu dobru chatu
sušidy zli; nahrily ša
taj polahly spaty,
i zabuly (zapomněli) teplyj popil
po polu rozvijať.
Ležyť popil na rozpuťti (rozcestí),
a v popeli tlije
ohňu yskra velykoho,
tlije, ne vhasaje,
pidpalu žde (na podpal čeká), jak toj mestnyk (mstitel)
času dožydaje (očekává),
zloho času. Tlila yskra,
tycho dotlivala
na rozpuťti šyrokemu,
taj hasnuty stala (počala).

Ottak Nimota (Němci) zapalyla
velyku chatu, i semju (rodinu),
semju Slavjan rozjedynyla (znesvářila),
i nyškom-tycho upustyla (tichounce vpustila)
usobyč (sobeckých bojů) lutuju zmiju.

Polyly ša riky krovy (vylily se řeky krve),
požar pohasyly,
a Nimčyky požaryšče
j syrit (siroty) podilyly.
Vyrostaly u kajdanach (v poutech)
slavjanskiji dity,
i zabuly u nevoli (v otroctví),
ščo (co) vony na šviti.
A na davnim požaryšči
yskra bratsva tlila,
dotlivala, dožydala (očekávala)
ruk tverdych ta (a) šmilych.
I doždalaš. Prozriv jesy (uzřel jsi)
v popeli hlyboko
ohoň dobryj šmilym sercem,
šmilym orlim okom;
i zašvityv (rozsvítil jsi), lubomudre,
švitoč (pochodeň) pravdy, voli (svobody),
i Slavjan semju velyku
vo ťmi i nevoli

POSLÁNÍ SLAVNÉMU P. J. ŠAFAŘÍKOVĚ.

Zapálili u suseda
novou dobrou chatu
susedé zlí; ohřáli se,
k spánku uložili,
zapomněli teplý popel
rozesítí v pole.
Leží popel na rozcestí
a v něm doutná dole
jiskra ohně velikého,
doutná, stále žhavá,
stravy žádá, jako mstitel
času očekává,
zlého času. Doutná jiskra,
tlí a bledne celá
na širokém na rozcestí,
jakby zhasnout měla.

Tak tedy Němci zapálili
dům veliký i s rodinou,
rod slovanský tak znesvářili
a potichu sem nasadili
nesvárů zhoubných zmiji zlou.
Vylily se řeky krve,
požár uhasily,
spáleniště se sirotky
Němci podělili.
Vyrůstaly, ruce v poutech,
slovanské tu děti,
otročice zapomněly,
čím jsou vlastně v světě.
Na spáleništi pak jiskra
bratrství se chvěla,
doutnala a čekala, až
přijde ruka smělá.
Dočkala se. Vypátral jsi
orlím okem smělým,
smělým srdcem; oheň dobrý
popel plát stmělým;
rozžal's, muži moudrý, světlo
pravdy vítězící;
slovanskou rodinu velkou,
v nesvobodě tkvící,

pereličyv (spočítal) do odnoho,
pereličyv trupy,
a ne Slavjan... I stav jesy (stanul jsi)
na velykych kupach,
na rozpuťti vsešvitňomu (všesvětovém)
(jako) Ijezekijilem.
I, o dyvo (div)! Trupy vstaly
i oči rozkryly (otevřely) —
i brat z bratom obňaly ša
i prohovorily
slovo tychoji lubovy
na viky (věky) i viky.
I potekly v odno more
slavjanškiji riky.

Slava tobi, lubomudre,
Čechu-Slavjanyne,
ščo ne dav ty potonuty (utonouti)
v nimeckij pučyni (přívalu mořském)
našij pravdi! Tvoje more
slavjanškeje, nove,
zatoho vže (co nevidět už) bude povne (plné) —
i poplyve čoven (člun)
z šyrokymy vitrylami (plachtami)
i z dobrym kormylom,
poplyve na volnim mori,
na šyrokych chvylach (vlnách).
Slava ž tobi, Šafaryku,
vo viky i viky,
ščo zviv jesy (svedl jsi) v odno more
slavjanškiji riky.

Pryvytaj že v svojij slavi
i moju ubohu
leptu (vdovin groš), dumu nemudruju
pro (o) Čecha švjatoho,
velykoho mučenyka,
pro slavnoho Husa!
Pryjmy, otče! A ja nyškom (tiše)
Bohu pomolu ša (pomodlím se),
ščob uši (aby všichni) Slavjane staly
dobrymy bratamy
i synamy sonća pravdy,
i jeretykamy
ottakymy, jak Konstančyj
jeretyk velykyj.
Myr myrovi (mír světu) podarujut'
i slavu vo viky!

1845.

věrně počítal jsi, samé
mrtvoly však v řadě,
žádné Slovany, až stanul's
velké na hromadě,
na rozcestí všesvětovém
jako Ezechiel.
A div divů! Mrtví vstali,
oči protírají!
Bratr s bratrem objali se,
a již promlouvají
slova lásky tiché, lásky
až na věků věky.
V jediné tak moře svedly
slovanské se řeky.

Sláva tobě, muži moudrý,
Slovane a Čechu,
že jsi nedal utonouti
v německých vod spěchu
naší pravdě! To tvé moře
slovanské a nové
co nevidět naplní se,
člun již na něm plove,
široké již plachty dmou se,
dobře kormidluje,
na moři již pluje volném,
širou dále pluje.
Sláva tobě, Šafaříku,
až na věků věky,
že jsi v jedno moře svedl
slovanské vše řeky.

Skrovný dárek přijmi vlídně,
věnčen slávy zlatem,
toto slovo neučené
o Čechovi svatém,
o Husovi mučeníku,
velké Čechů pýše!
Přijmi, otče! A já k Bohu
pomodlím se tiše,
aby Slované se stali
bratry oddanými,
syny slunce svaté pravdy,
kacíři tak ctnými,
jako kacíř kostnický byl
ctný a svatý právě.
Mír a pokoj dají světu,
mír u věčné slávě!

1845.

Kameň, jehože nebrehoša zyždu-
ščiji, sej byst' vo hlavu uhla: ot
Hospoda byst' sej, i jest' dyven
v očesích našych.

Psalom CXVII. st. 22. 23.

I.

Kruhom nepravda i nevola (nevolnictví),
narod zamučenyj movčyť (mlčí), —
a na apostolškim prestoli
černeć hodovanyj sydyť (mnich vypasený sedí)
ludškoju kroviju torhuje (krví kupčí),
i raj u najmy oddaje (v nájmy dává!)
O Bože! Sud Tvij pravyj vsuje (nadarmo),
i vsuje carstvije Tvoje!

Rozbijnyky (zbojníci), ludojidy
pravdu poboroly (přemohli),
ošmijaly (vysmáli) Tvoju slavu
i sylu i volu!

Lúde stohnuť u kajdanach (sténají v poutech) . . .
Nemaje z kym vžatyš (není, s kým jíti spolu)
rozkuvatyš (rozkovati), odnostajne (jednotně),
odnoserdne (jedním srdcem) staty
za jevanhelije pravdy,
za temniji ludy.

Nema komu! Bože, Bože!

Čy (zdali) to-ž i ne bude?

Čy nastane velykyj čas
nebesnoji kary (trestu)?

Čy rozlomym (rozlomíme) try korony
na hordij (hrdé) tijari? —

Rozlomymo! . . . Blahoslovy (požehnej)!

Ne na mest' (pomstu) i muky,
blahoslovy moji, Bože,
netverdiji ruky

j slovo tycheje! O Bože,

čy vony-ž počujuť (poslechnou)? . . .

Ottak u keliji (v celi) svojij pravdyvyj
Ivan Hus dumav rozkuvat'
narod zamučenyj, i dyvo (div),
švjateje dyvo pokazat'
očam nezrjačym (nezřícím).

„Poborjuš (budu zápasiti)!

Za pravdu Boh! Da soveršyť ša (ať se naplní)!“ . . .

I v Vyflejemškuju (do Betlemské) kaplyću
pišov (šel) molyt' ša virnyj Hus.

Kámen, kterýž zavrhli stavitelé, ten
učiněn jest v hlavu úhelní. Od Hospo-
dina stalo se to, a jest divné před
očima našima.

Žalm CXVII, v 22, 23.

I.

Kol kolem lež a otročení,
zmučený národ mlčí tich
a na prestolu apoštolském
si vykrmený sedí mnich.
On lidskou krví obchoduje
a ráj on dává v podnájem...
Ó Bože! Pravda Tvá se psuje,
psuje se království Tvé v něm.

Lupiči a lidojedi
pravdu pobořili,
smích si tropili z Tvé slávy,
z vůle Tvé, z Tvé síly!
Lidé sténají tu v poutech,
není tu s kým jíti
pouta rozbít, není kam se
srdcem přichýliti
v práci pro lid nevědomý,
v pravdy zastávání.
Není nikdo! Bože, Bože!
A nebude ani?
Nepřijde Tvůj soud veliký
na tu zemi hříšnou?
Roztříštíme na tři kusy
tíaru tu pyšnou?
Roztříštíme!... Požehnej mi!
K pomstě ani k muce,
požehnej mi, svatý Bože,
neztvrdlé mé ruce
spolu s tichým slovem... Bože,
poslechnou-li?...

Tak v cele své muž pravdy svaté,
Jan Hus tak dumal, kterak lid
z muk vysvobodit, kterak zázrak,
jak svatý zázrak učinit
těm slepým očím.

„Jdu se bít!

Bůh pravdu chrání! Ať se stane!“
A do Betlemské kaple spěchal
naš věrný Hus se pomodlit.

II.

PAPŠKA BULLA.

„Vo imja Hospoda Chrysta
za nas rozpjatoho na drevi,
i vsích apostoliv švjatych,
Petra i Pavla osoblyve (zvláště)
My rozrišajemo (rozhrěšujeme) hrichy
švjatoju bulloju sijeju (touto)
rabyni (služebnici) božij otij samij,
ščo vodyly po ulyčach
v Fraži pozavčora (předevčírem),

— — — — —
— — — — —
otij samij, ščo chylalaš (toulala se)
po šynkach, po stanach (stáncích),
po černečych perechodach (mnišských chodbách),
po kelijach pjana (po celách opilá).
Ota sama zarobyla (zasloužila si)
ta bullu kupyla —
teper (teď) švjata!...“

— „Bože, Bože,

velykaja sylo!
Velykaja slavo! Zhlaň ša (shlédni) na ludej!
Odpočyň od kary u švjatomu raji (ustaň od trestu na
Za ščo propadajuť, za ščo Tu karaješ [onom světě]!
svojich i pokirnych i dobrych ditej?

Za ščo zakryv (zakryl jsi) jich dobri oči
i vilnyj (volný) rozum okuvav
kajdanamy lychoji noči (pouty zlé noci)?!
Prozrite lude! Deň nastav!
Prosniť ša (probudte se), Čechy, zmyjte ludu (přelud),
rozpravte (vztáhněte) ruky, buďte lude,
a na pošmišyšče čencám (na posměch mnichům)!
Rozbijnyky, katy v tjarach
vse potopyly, vse vžaly
mov (jako) u Moskoviji Tatary,
i nam šlipym perečaly (předali)
svoji dogmaty. Krov (krev), požary,
vši zla na šviti, vojny, čvary (štvanice),
pekelných muk bezkrajij rjad (bezmezná řada),
i poven Rym bajstrjat (plný Řím panchartů) —
ot (hle) jich dogmaty i jich slava!
To javna (zjevná) slava!... A teper (nyní)
švjatym položeno (uloženo je) konklavom:
Chto bez švjatoji bully vmer (zemřel),

II.

PAPEŽSKÁ BULA.

„Ve jménu Pána Ježíše,
jenž za nás trpěl dřevem kříže,
a svatých apoštolů všech,
Petra a Pavla jménem zvláště,
my rozhřešení dáváme
zde touto svatou bulou naši
té služebnici boží zde,
kterou vedli po ulici
v Praze předevcírem,

— — — — —
— — — — —

jež se kolébala — — —
po hospodské dlažbě,
po klášterních cestách,
do němoty spita.

Vysloužila si a sama
bulu zakoupila:
Teď je svatá!...“

— „Bože, Bože,

veliká ty sílo!

Veliká ty slávo! Shlédni na svůj lid!
Ustaň trestati již tam na onom světě!
Proč jen zatracuješ? Proč jen usoudil jsi
pokorné své, dobré dítky zahubit?

Proč zatemnil's jim dobré zraky,
proč volný rozum dáváš v plen
tmě černé, proč jej poutáš mraky!?
Ó prozři, lide! Nastal den!
Ó vstaňte, Češi, svrzte přelud,
vztáhněte ruce, buďte muži,
a ne snad mnichům pro posměch!
Ti zbojci, kati s tírami
vše vzali a vše zničili
jak na Moskevsku Tatařini,
nám zaslepeným vnutili
svá dogmata. Zlo všeho světa,
krev, požár, bouře, vojna kletá
muk řada pekelných s tím vším,
panchartů plný Řím —
to jejich dogmata, jich sláva!
To sláva opravdu! A teď
konklave svaté prohlašuje:
Kdo umřel beze svaté buly,

u (do) peklo prosto! Chto ž zaplatyť
za bullu v dvoje, riž choč (řež, chceš-li) brata,
okrome papy i čenća (kromě papeže a mnicha),
i v raj idy kineć (konec) kinćam!
U zlodija vže zlodij krade,
ta šče j u (a ještě i v) cerkvi! Hady, hady!
Čy napyly ša vy, čy ni
ludskoj i krovy?! — Ne meni,
velykyj Hospody, prostomu
sudyť velykiji dila
Tvojeji voli: luti (lítá) zla
ne diješ bez vyny nikomu!“

I plakav Hus, molytvu dija (modlitbu říkáje),
i ťažko plakav... Lud movčav (mlčel)
i dyvuvav (divil) ša: čšo vin dijav (dělal)?
Na koho ruky pidnimav (vztahoval)?
— „Dyviť ša (podívejte se) lude! Ošde (toť) bulla,
ščo ja čytav!“ I pokazav (ukázal)
pered narodom. Vši zdrihnuly (ustrnuli):
Ivan Hus bullu rozidrav (roztrhal)!

III.

Iz Vvflejemškoji kaplyći
až do vsešvitňoji (všesvětové) stolyći
luna hohočučy neslaš (ozvěna tetelící se nesla) —
čenći chovajuť ša (schovávají se)... mov kara
luna v konklavi oddalaš (se odráží), —
i pochylyla ša tijara...

Šepočet ša (šeptá si) Aviňono
z rymškymy čenćamy;
šepočuť ša antypapy,
až trjasuť ša stany (stolice)
vid (od) šopotu. Kardynaly
jak haďuky (zmije) vjuť ša
kruh tijary, ta nyščečkom (tiše)
mov koty (jako kočky) hryzuť ša
za myšeňa (myšku). Taj jak taky?
Odnijeji škury (jedné kůže)
taka syla! A mjasyva (masa)! —
Až zdrihnuly mury (zatřásly se zdi),
jak začuly (uslyšely), ščo (že) u Praži
zageľkaly (zakejhaly) husy
ta z orlamy leťat byť (bíti) ša...

jde rovnou do pekla! Kdokoli
však bulu dvakrát zaplatí,
řež třeba bratra, jen ne popy
a papeže, a přijdeš v nebe.
Už zloděj krade u zloděje,
ba v kostele již. Hadi, hadi!
Zda nenapili jste se již
dost lidské krve?! — Bože, slyš!
Mně nelze, služebníku tvému,
souditi skutky vůle tvé:
Však neukládáš sudby zlé
a kruté nikdy nevinnému!“

I plakal Hus v tom rozjímání,
a hořce plakal; lid byl tich,
udiven z jeho počínání.
Proč, na koho to ruku zdvih'?
„Nuž, vizte, lidé! Bula je to,
co četl jsem!“ A ukázal
ji shromážděným. Ustrnuli:
Jan Hus tu bulu roztrhal!

III.

Hle, z kaple Betlemské se šíří
a do věčného města míří
ozvěna tetelící se;
mniši se krčí; jak trest jistá
ozvěna vráží v konklave, —
a tiára se k pádu chystá...

Avignon si zděšen šepce
se římskými mnichy,
šepcí antipapežové,
až se třesou stany
šepotem tím. Kardináli
vinou se jak zmije
k tiáře a z čista jasna
v rvačce jsou jak kočky
k vůli myšce. Než což divu?
Jedinká sic kůže,
však ta velikost! A co masa!
Až se zdivo chvělo,
když se proslechlo, že v Praze
zakejhaly husy,
a že letí s orly bít se.

Konklav schamenuv ša (vzchopil se),
zibrav radu. Položily (usnesli):
Odnostajne (jednostejně) staty
protyv Husa i v Konstancu
všich voron sklykaty (vrány povolati),
taj sterehty (střežiti) jako moha (možná)
i z verchu, i z dolu,
ščob ne vtikla (utekl) taja ptacha (pták)
na slavjanské pole.

Jak ta halyč (havěť) pole kryla,
čenci povalyly
do Konstancy; šluchy (cesty), stepy
mov sarana (saranče) vkryly
barony, hercogy i dŭky,
psari (psáři), heroldy, šynkari (šenkýři)
i trubadury kobzari,
i šlachom vijško mov haďuky;
za hercogyňamy Nimota,
chto z sokolamy na rukach,
chto pišky, verchy (na vrchu) na oslach,
tak až kyšyť (hemží se) — vse na ochotu,
mov (jako) had u vyrij (na výsluní) pospiša.
O Čechu! De tvoja duša?
Dyvyś (dívej se), ščo syly povalylo,
mov (jako proti) Saracyna vojuvať (válčiti)
abo velykoho Attylu!

IV.

U Praži hluchó homoňat (reptají),
i (na) cesarja i Vjačeslava
i toj sobor tyšačehlavyj
u holos lajuť (hlasitě lají), ne choťat (nechtějí)
puskať (pustiti) v Konstancu Jvana Husa.
„Žyv Boh! Žyva duša moja!
Braty, ja smerty ne boju ša!
Ja dokažu otym zmijam!
Ja vyrvu jich nesyte žalo (žahadlo)!“
I Čechy Husa provožaly (provázeli)
mov dity bařka ...

Zadzvonyly u Konstančí
rano v uší dzvony (na všechny zvony).
Zbyraly ša kardynaly,
hladki (tlustí) ta (a) červoni,
mov buhaji v zahorodu (jako býci do ohrady),

Konklave se vzchopí,
radí se. A rozhodli se:
Jednosvorně státi
proti Husovi a vrány
šmahem do Kostnice zváti,
a jej střežit jak jen možno
nahore i dole,
aby ptáček neuprchl
ve slovanská pole.

Jak ta havěť poli, mniši
valili se sami
do Kostnice; obzor pokryt
jakby kobyilkami:
Tu baron, vévoda i kníže,
heroldi, psáři, rejtaři
a trubaduři-kobzaři,
tam vojsko jde jak zmije blíže:
A za vévodkyněmi Němci,
ty se sokoly v rukou svých,
ti pěšky, ti zas na oslích,
vše hemží se, jak šli by na lov,
jak had, když spěchá k sluníčku.
Máš, Čechu, malou dušičku?
Hle, proudí příval stále nový
jak proti Saracénům v boj
by šli. či proti Atillovi.

IV.

Po Praze hluše hlučí lid.
I na císaře, na Václava,
i na sněm na tisícíhlavý
zle laje; nechce připustit,
by Mistr Jan šel do Kostnice.
„Ó, při sám Bůh i při mé duši!
Já, bratří, smrti nebojím se.
Já ukážu těm zmijím tam,
já žahadlo jim vyrvu z těla!“
Druž Čechů Husa provázela
jak dítky otce. . . .

Zazvonili všemi zvony
ráno nad Kostnicí.
Obtloustlí a v líci zrudlí
jak v ohradu býci
scházeli se kardináli,

i prelativ lava (řada),
i try papy, i baronstvo,
i vinčani (korunované) hlavy.
Zibraly ša, mov ljudy (jako Jidáši)
na sud nečestyvyj
protyv Chrysta. Svary, homin (hluk), —
to reve (řve), to vyje,
jak ta orda (horda) u tabori
abo žydy v školi...
I — všim razom začipylo (zmlklo).

Mov kedr sered (jako cedr uprostřed) pola
lyvanškoho, u kajdanach (v poutech)
stav Hus pered nymy
i okynuv (přeměřil) nečestyvych
orlimy očyma.
Zatrusylyš, pobilily (zatřásli se, pobledli),
movčky ozyrally
mučenyka.

„Čoho mene —
čy na prju (na při jste) pozvaly?
Čy dyvyť ša (dívati se) na kajdany?“
— „Movčy (mlč), Češe śmilyj!“ —
haďukoju zašypily (jako zmije zasyčeli),
žvirem zarevily (zvěří zařvali).
„Ty (jsi) jeretyk! Ty jeretyk!
Ty šíješ rozkoly!
Usobyšča (sobecké boje) rozvivaješ,
svjatijšoji voli
ne pryjmaješ!... Odno (jedním) slovo,
ty (jsi) Bohom proklatyj!
Ty jeretyk! Ty jeretyk!“
Revily prelaty:
„Ty (jsi štváč) usobnyk!... Odno slovo —
Ty všimy (jsi všemi) proklatyj!...“
Podyvyv ša (podíval se) Hus na papy,
taj výjšov (a vyšel) z palaty.

— „Poboroly (přemohli jsme ho)! poboroly!“ —
mov obelenily (jako by se rozběsnili):
„Avtodafe! Avtodafe!“ —
hurtom zarevily.

V.

I cílu nič (celou noc) benketuvaly
čenci, barony. Vši pyly

prelátové samí,
papežové tři a panstvo,
hlavy s korunkami.
Scházeli se Jidášové
na soud nepoctivý
proti Kristu. Svár a hádka,
hlučí to a křičí
jako hordy tábořící,
jak židovská škola...
V tom — vše rázem utichnulo!...

Jako cedr ušlechtilý
na Libánu, v poutech stojí
Hus, hle, před nimi tu,
obhlížeje nepoctivce
zraky orlovými.
Pozachvěli se a zbledli,
mlčky vzhlížejíce
k mučedníku.

„Proč jste si mne —
k při jste si mne zvali?
Či snad chcete vidět pouta?“
— „Mlčiž, Čechu smělý!“
Jako zmije zasyčeli,
zvěří zařičeli:
„Ty jsi kacír! Ty jsi kacír!
Siješ svár, jenž mate.
Rozvíváš jen rozkol samý,
vůle církve svaté.
nepřijímáš!“ Jedním slovem —
Bohem proklatý jsi!
Ty jsi kacír, ty jsi kacír!
Preláti v ryk mísí:
„Rozkolník jsi! Jedním slovem:
Všemi proklatý jsi!...“
K papežům Hus vznesl zraky,
spěšně vychází si...

— „Přemohli jsme, přemohli jej!“
Jako potřeštělí
„Autodafé, autodafé“
spolem zakřičeli.

V.

A celou noc pak hodovali
tu mniši, panstvo; napilí

i pjani (opilí) Husa proklýnaly,
až poky dzvony zahuly (zahlaholily)
i švit nastav. Iduť molyť ša
čenci za Husa. Zza (z poza) hory
červone sonce až horyť (hoří) ---
i sonce choče podyvyť ša,
ščo buduť z pravednym tvoryť (dělat).

Zadzvonyly v uši dzvony
i povely (zavedli) Husa
na Holhofu (Golgotu) u kajdanach.
I ne strepenuv ša (se nezachvěl)
pered ohnem, stav (stanul) na jomu
i molytvu dije:

„O Hospody myloserdyj!
Ščo ja zapodijav (udělal)
otsym (těmto) luďam, Tvojim luďam?
Za ščo mene suďat' ?
Za ščo mene rozpynajuť (křižují)?
Lude, dobri lude,
molite ša, nepovynni (nevinní)!
I z vamy te bude!
Molite ša! Luti žviri (šelmy)
pryjšly v ovních škurach (beránčích kůžích)
i pazory rozpustyly (vystrčili):
Ni hory, ni mury (zdi)
ne schovajuť. Rozilleť ša (rozleje se)
červoneje more
krovy (krve), krovy z ditej vašych!
O hore! O hore!
On-de vony (tamhle oni), v jasnych ryzach (řízách) ...
Jich lutiji oči ...“ —

— „Paly (zapal)! Paly!“
— „uže krovy ...“
„Paly! Paly!“ —
„krovy chočut' (chtějí),
krovy vašoji! ...“

I dymom
pravednoho vkrylo (zakrylo).
„Molite ša! Molite ša!
Hospody pomyluj!
Prosty (odpusť) Ty jim, bo ne znajuť. . .“
Taj ne čuty stalo (a už nebylo slyšeti).
Mov sobaky (jako psi) kolo ohňu
kruhom čenci staly:

(1) pak všichni Husa proklínali,
až ráno zvony zvonily,
když svítalo. Jdou pomodlit
se mniši za Husa. A slunce
již září rudě krajem vším:
Snad i to slunce touží zřít,
co bude se spravedlivým?!

(101) Za hlaholu sterých zvonů
vyváděli Husa
spoutaného na Golgotu.
A on nezachvěl se
před hranicí, stanul na ní,
takto pak se modlí:

„Hospodine milosrdný,
co jen udělal jsem
těmto lidem, tvým to lidem!
Zač mne tedy soudí?
Proč mne vedou na smrt?
Lidé, dobří lidé!
Modlete se, nevinni jste:
Na vás též to přijde!
Modlete se! Lité šelmy
v rouše beránčím, hle,
přišly, drápy vytasily:
Hory nás ni hradby
neukryjí. Rozlije se
rudé moře krve,
krve potomků to vašich!
Běda, třikrát běda!
Již se blíží, v jasných řízách...
Jejich kruté oči...“

— „Zažhni! Zažhni!“

(dohovořil v... — „Chtějí krve...“

„Zažhni, zažhni! —

„Krve chtějí,
krve vaší!...“

— (102) A již v dým se

spravedlivý halí.

„Modlete se, modlete se!

Smiluj se, ó Pane!

2461 X\01, 10\X 1942 Odpusť jim, neb nevědí, co...“

Nedomluvil ani.

Jako smečka psů kol ohně
v kruhu mniši stáli:

bojaly ša, ščob ne vyliz (aby nevylezl)
hadynuju (jako had) z žaru
ta ne povys (a zavěsil se) na koroni
abo na tijari.

VI.

Pohas ohoň (oheň). Dunuv (foukl) viter
i popil rozvijav.
I bačyly (viděli) na tijari
červonoho zmija
prosti lude. Pišly (šli) čenci
I Te Deum špivaly,
rozijšly ša po trapezách
i trapezuvaly (stolovali)
i deň i nič, až popuchly (napuchli).

Maloju semjeju (jako malá rodina)
zijšlyš (sešli se) Čechy. Vžaly zemli
zpid kostra (hranice), i z neju (s ní)
pišly (šli) v Prahu.

Ottak Husa

čenci osudyly (odsoudili),
zapalyly... Ta (ale) božoho
slova ne spalyly!
Ne vhadaly (netušili), ščo (že) vyletyť
ore! izza chmary (mraku)
zamišť huša, i rozkluje
vysoku tijaru.
Bajduže (lhostejno) jim. Rozletilyš
mov tiji vorony (jako ty vrany)
z krovavoho toho švjata (svátku).
Čenci i barony
rozvernulyš u budyňkach (rozložili se v budovách),
i hadky (ani zdání) ne majuť:
beňketujut', ta ynkoly (někdy)
Te Deum špivajut'.
Vse zrobyly... Postrivajte (počkejte)! —
On (viz) nad holovoju
staryj Žyžka z Taborova
machnuv bulavoju (palcátom)!

Marijinške, 10./X. 1845

Báli se, by neunikl
hadem z toho žáru,
nepřimknul se na korunu
nebo na tiáru.

VI.

Oheň uleh', zavál vítr,
popel dále věje.
Sprostní lidé zřeli, jak se
na tiáře skvěje
rudá zmiže. I šli mniši,
Te Deum zanotili;
rozešli se po hospodách,
hodovali, pili
den i noc, až zpuchli celí.

Hrstka Čechů malá
sešla se tu. S hrstkou země,
hranice kde stála,
spěli k Praze.

A tak Husa
mniši odsoudili,
upálili. Božího však
slova nespálili.
Netušili, že se vznese
orel z toho žáru
místo hus, že zobec
zatne ve tiáru.
Vše jim jedno, rozlétli se
jako hejno vraní
s krvavého toho hodu.
Mnichové i páni
rozešli se po domovech,
myslit zapomněli:
Hodují a čas od času
Te Deum si pěli.
Hotovi jsou... Počkejte však,
starý Žižka vstává
s Tábority, palcátem svým
nad hlavou již mává!

Marinske, 10./X. 1845.

